

М.А. Щербина

ПАСТОРАЛЕЗНАВЧИЙ ДИСКУРС: ЗАРОДЖЕННЯ, ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА ЗДОБУТКИ

Загальновідомо, що пастораль належить до числа тих художніх феноменів, історія існування яких нараховує не одне сторіччя, а різновиди й модифікації настільки розмаїті, що проблема віднесення того або іншого літературного твору до числа явищ даного типу заводить дослідників у глухий кут. Проблема вивчення пасторалі як жанру літератури займає велике місце в сучасному літературознавстві. Необхідно зауважити, що багато дослідників присвятили свої роботи вивченню пасторального жанру в літературі, починаючи від античного періоду до літератури сучасної доби.

Серед зарубіжних досліджень, які орієнтовані на вивчення пасторальної традиції, є роботи таких провідних науковців як І.Альперса, Дж.Бендера, Г.Купер, П.Кулена, С-Генінгера, Н.Гофмана, І.Маккафрі, В.Емпсона й багатьох інших. Серед наукових публікацій російських і вітчизняних дослідників, які займалися розробкою цієї проблеми, необхідно відзначити роботи Л.Баткіна, Л.Нікіфорової, Л.Потьомкіної, Т.Саськової, Т.Чеснокової, К.Зикової. Мета цієї статті дослідити зародження, стадії еволюції та досягнення пасторалі в західноєвропейській літературі.

Породжена в надрах художньої свідомості й зведена на п'єдестал високої поезії завдяки зусиллям Теокрита й Вергілія, пастораль увійшла в літературний побут західноєвропейського культурного ареалу в період пізнього Середньовіччя і Відродження (анонімні автори пасторальних балад, Спенсер, Ф.Сідні, д'Юрфе, Шекспір, Лопе де Вега, Сервантес і ін.). У літературі Нового часу «престиж» пасторалі дещо знизився, а рамки класицистичної нормативності виявилися настільки твердими для філософської і сповненої духовною семантикою пасторальної поетики, що при збереженні більшості формальних ознак пастораль втратила, або майже втратила цілий ряд своїх іманентних ознак і сутнісних характеристик. Своєрідна «реабілітація» пасторальності припадає на кінець XVIII сторіччя, а черговий сплеск письменницького інтересу до пасторальних топосів і мотивів, модифікованих у дусі часу, спостерігаємо в літературі пізнього модернізму (А.Мердок). Для читачів і навіть деяких критиків дотепер, як зауважує К.П.Зикова, пастораль «схожа на порцелянову статуєтку XVIII століття, чарівну, далеку від сучасного життя й зовсім непотрібну. Критика XVIII і XIX століть не раз дорікала цьому жанрові за штучність, стереотипність й в тому, що до йому бракує реалізму» [1, с. 3].

Термін «пастораль» (від латинського *pastoralis* - «пастуший») вживається в широкому й вузькому значенні. У широкому значенні пастораль означає пов'язану з описом пастушого життя поезію всіх часів і народів. У вузькому значенні під пастораллю розуміється певний конкретно-історичний різновид пастушої поезії (XVI-XVII вв.). Тільки в цьому останньому значенні

розглядатиметься пастораль у даній дисертації. Слід зазначити, що витoki пасторальної образності походять від мистецтва античності, зокрема від міфології, давньогрецької й давньоримської поезії (Мосх, Теокрит, Біон, Вергілій). Як слушно зазначає сучасна російська дослідниця Н.Т.Пахсар'ян, «найбільш значним міфологічним мотивом у пасторальній літературі різних епох являється, безсумнівно, міф про Золотий вік: як ніякий інший, він тісно пов'язаний з ностальгією - основною емоцією пасторалі» [2, с. 12-24].

Звернення до пасторалі - це, насамперед, створення якогось відділеного від цивілізованого світу замкненого простору, який живе за вимогами гармонії й природної краси. За виразом Й.Гейзінги «Це ... бажана втеча, але не в дійсність, а в мрію» [3, с. 144].

Безперечним є те, що батьком пасторалі, а саме буколічної поезії, яку правомірно вважати її генетичною предтечею, був Теокрит - грецький поет III століття до н.е. Саме йому історія пасторалістики завдячує народженням ключових пасторальних топосів (наповнене особливої поетичності життя на лоні природи далеко від цивілізації, поетизація недоторканої природи, пастуші змагання у виконанні пісень та гри на сопілці тощо). Коментатор відомої книги Й.Гейзінга, дослідник Д.Е.Харитонович, дає таке визначення буколічному жанру: «Буколічний жанр - оспівування сільського життя, у першу чергу пастушого, що плине на лоні природи, вдалині від переваг цивілізації» [4, с. 216]. Саме Теокриту належить пріоритет у запровадженні цілої низки імен літературних персонажів - пастухів і пастушок (Дафніс, Корідон, Тірсис, Дамотас (Дамон), Хлоя, Філіса (Філіда) та ін.), які надалі будуть перекочувувати з одного пасторального тексту в іншій протягом двох наступних тисячоліть. Однак справедливості заради слід зазначити, що славою й популярністю пастораль зобов'язана не своєму засновнику, а його послідовникам - римському поету Вергілію (79-19 рр. до н.е.) і давньогрецькому романісту Лонгу (приблизно I століття до н.е.). «Буколіки» Вергілія (42-39 рр. до н.е.), написані під безпосереднім впливом Теокрита, привносять у художній простір пасторалі любовну тематику, що згодом виявиться домінуючою в романі «Дафніс і Хлоя» Лонга (II-III вв. н.е.). Оригінальне єднання ідилічності з авантюрними елементами збагачує пастораль, закладаючи досить ефективну лінію її подальшої еволюції.

В добу Середньовіччя актуалізуються тільки деякі з пасторальних компонентів (алегоричне зображення пастуха як мудрого вчителя життя, образ прекрасної пастушки, яка зачаровує своєю чистотою й цнотливістю), а в парадигмі жанрів Середньовічної літератури пастораль у чистому вигляді практично не представлена. Прикметно, що в культурі Середньовіччя зароджується специфічна сакралізація ключового для пасторалі образу пастуха. У християнській (особливо західній) пасторальній традиції образ «пастуха» неодноразово ототожнювався із Христом - «добрим Пастирем». Сакралізація образу пастуха відбувалася й на ґрунті різдвяних дійств.

В добу Відродження, інтелектуально-духовна атмосфера, якої просякнута особливим поклонінням до античності, звернення до пасторалі поступово стає однією з улюблених поетичних практик. Тож цілком природно, що пасторальність входить у якості важливого поетологічного компонента в художню структуру різних жанрів. Акумулюючи художній досвід різних культурних традицій (античної та середньовічної) і збагачуючись елементами поетики інших жанрів, пастораль істотно розширює коло улюблених тем і мотивів. Варто наголосити на великому значенні «Аркадії» Я. Саннадзаро (1480-1502) в історії європейської пасторалі. Будучи «найбільш славнозвісним і взірцевим твором пасторального жанру у всій ренесансній літературі» [5, с.309].

З XVI століття починається теоретичне осмислення пасторалі (Дж.Віду «Поетика» (1527); Ю.Скалігер «Поетика» (1561)). А у другій половині XVII століття пастораль перетворюється на об'єкт жвавих літературних суперечок: саме на цей період припадає її явна криза як форми, котра повністю вичерпала свої можливості, і перетворилась на літературну конвенцію, якій бракує життєздатності.

Втім, літератори-практики не зрідка звертаються до поетологічних ресурсів пасторалістики у пошуках як культурних кодів (*locus amoenus* як місце, де максимально повно розкриваються духовні, творчі і психологічні аспекти характерів персонажів), так і літературних конвенцій (поетизація образу гуманістичного побуту заміської віли, «шляхетні пастухи», «вишукані пастушки», «приємне дозвілля» тощо).

У XVIII столітті інтерес до пасторалі помітно зменшується, дещо пожвавлюючись появою пародій на кшталт «Вівчарського тижня» (1714) Дж.Гея. Втім остаточно він не згасає, відчутно проступаючи в ранньопросвітницькій поезії (О.Поуп, Дж.Томсон, У .Каупер), де концепт усамітненого споглядання набуває особливої духовної та смислової ваги. [1, с. 62]. Новий сплеск актуалізації пасторальної поетики виникає наприкінці XVIII - початку XIX століття. У Франції кінця XVIII століття з'являється ціла ;изка так званих русоїстських пасторальних романів («Поль і Вірджині» Бернардена де Сен-П'єра, «Галатея» Флоріана та ін.), для яких характерне прагнення привнести у пасторальну тематику «реалії тогочасного сільського життя (або відлюдницького життя) на лоні природи», наповнення творів утопічними смислами, «проникливою емоційністю» [2, с. 12-24].

Прикметно, що пасторальність реалізується не лише в романній прозі, зокрема у пейзажних замальовках романтиків, але й у формі елегійних плачів - «Адонаїс» (1821) П.Б.Шеллі або «Тірсіс» (1867) М.Арнольда, які є пасторальними за формою, але приземленими за духом, тобто позбавленими ідилічних умовностей і наближених до суворої сільської дійсності творів на кшталт «Вівчарського календаря» (1827) Дж.Клера. Відгомін колишньої популярності пасторалі відчувається і у художньому просторі ліричної поезії А.Шеньє, С.Шушкіна, Ф.Містрала та ін.

У ХХ столітті письменники використовують переважно «жанрову пам'ять» пасторалі, не зрідка орієнтуючись на іронічне акцентування невідповідності між її жанровими особливостями й змістом твору (наприклад, «Остання пастораль» Л.Адамовича, «Пастух і пастушка» В.Астаф'єва, «Пасторалі» Л.Арагона, «Пастораль ХХ сторіччя» Л.Костенко, «Пастораль доби пізнього сталінізму» МБородай, «Американська пастораль» Ф.Рота).

Але слід зазначити, що в деяких творах сучасних авторів присутні форми пасторальної модальності. Так, зв'язок з ренесансною пасторальністю відчувається на проблемно-концептуальному рівні і на рівні розсіяних по тексту окремих компонентів поетики ренесансної пасторалі: система природних локусів («Чарівна гора» (1924) Т.Манна), ансамблевий образ закоханих (за мотивами грецької класики «Дафніс і Хлоя» роман «Шум прибою» (1954) Ю.Місіма), неурбаністичний природний простір («Приємне і блага» (1968) А.Мердок, «Снігова страна» (1948) Я.Кавабата). У цьому автори ХХ століття продовжують традицію «натуралізації» пасторальної модальності, започатковану в постренесансній літературі XVIII-XIX сторічч. Але на відміну від пасторальної модальності, сформованої в лоні сентименталізму, у цих творах немає різкого протиставлення урбаністичної цивілізації та пасторального локусу, вони співіснують паралельно одна до одної.

Літературна пам'ять авторів сучасних романів містить і більш пізні (сентименталістські, рокальні, романтичні та ін.) модифікації пасторальності («заміська садиба» - «Волхв» (1965) Д.Фаулза, сільська місцевість і повсякденний побут - «Приємне і блага» (1968) А.Мердок, «натуральний» пейзаж - «Шум прибою» (1954) Ю.Місіма та ін.).

Пасторалезнавчий дискурс ХХ століття характеризується безсумнівною зміною пріоритетних сфер і проблемно-концептуальних ракурсів вивчення. Ця особливість дозволяє виділити в історії вивчення пасторалі три основні періоди (кінець XIX століття - 1960-і, 1960-і - 1980-і, 1990-і - наш час), кожний з яких правомірно розглядати як специфічну фазу наукового осмислення цього художнього феномену.

У перший із вищезгаданих періодів домінує екстенсивний підхід до вивчення пасторалістики, внаслідок чого створюється широка панорама розвитку жанру, уточнюється коло репрезентативних авторів, відчутно проступає тенденція до вищелювання окремих жанрових різновидів. Серед ранніх робіт з пасторалі в ХХ столітті прийнято вважати дослідження В.Грега, у якому мова йдеться про історію пасторальної поеми й пасторальної драми починаючи з античності [6], дослідження англійського вченого Г.Корі про письменників-пасторалістів [7], праця В.Джонса, де розглядається пиячення про походження найближчої попередниці пасторалі [8], Т.Гаррісона, який пропонує розлогий історико-літературний огляд розвитку пасторальної елегії на теренах західноєвропейських літератур. [9].

Пасторалезнавчий дискурс п'ятдесятих років ХХ століття ознаменувався появою чотирьох значущих робіт з історії пасторалі, які надали відчутного

поштовху для подальшої розробки цієї тематики в наступні десятиліття. Це праці В.Емпсона [10], Ф.Кермода [11]. «Пасторальна поезія виходить з того, - наголошує дослідник, - що природні люди чистіші та мають менше вад, ніж освічені, і що поміж першими і природою існує особлива симпатія. Люди, близькі до природи, мудрі та обдаровані, помітно відрізняються від освічених людей. Через свою простоту вони є предметом вивчення, тому що їх емоції та чесноти не ускладнені вадами та штучністю» [11, с.67]. Отже, як бачимо, поява пасторального героя обумовлена свідомим або неусвідомленим прагненням поетів віднайти такий тип персонажа, у якому мудрість буде похідною від прирмності.

З-під пера американського вченого Дж.Конглтона вийшло фундаментальне дослідження поезики англійської та французької пасторалі часів їхнього занепаду, де автор ретельно описав суперечки про пастораль, що були викликані наприкінці XVII століття впливом французької класицистичної теорії і продовжувалися протягом наступного століття [12]. І останнім із тих, що вийшло друком у цей період, але не менш важливим і цікавим дослідженням в царині пасторалезнавства, можна вважати роботу Р.Поджиолі, у якій розглянуто розбіжності між так званими типами пасторалі: «пастораллю щастя» («pastoral of happiness») і «пастораллю непорочності» («pastoral of innocence»). Дослідник цілком слушно наголошує на причинах виникнення пасторальності як своєрідного соціокультурного феномену. На його думку: «Пасторальна поезія з'являється тоді, коли стомлена метушнею та поспіхом міського життя, людина намагається втекти від його тиску, хоча б подумки» [13]. Місце, де людина хоче побути наодинці з природою, Р.Поджиолі називає «locus amoenus». Цікаво зазначити, що після появи історично-літературної довідки Р.Поджиолі, поняття «locus amoenus» стало загальноновживаним на сторінках праць, присвячених пасторальності.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що основним здобутком першого етапу вивчення пасторалі можна вважати створення більш-менш цілісної візи панорами історичного розвитку пасторалістики, а також відчутну тенденцію розгляду пасторальних творів у контексті конкретних соціокультурних ситуацій, що спричинило співвіднесення динаміки розвитку пасторальних жанрів з цивілізаційними процесами.

Наступний етап розвитку пасторалезнавчого дискурсу - період з 60-х по 80-і роки XX століття - позначений зростанням кількості робіт, які присвячені певним вузькоспеціальним проблемам конкретних художніх творів та висвітленню окремих фаз розвитку пасторальної традиції. Найбільш продуктивними в плані осягнення іманентної сутності пасторалі та поетологічного аналізу репрезентативних пасторальних творів можна вважати наукові розвідки С.Генінгера [14], П.Маріеллі [15], В.Гранта [16], Г.Купер [17].

Об'єкт досліджень інших робіт цього періоду - вивчення пасторалі з погляду кореляції пасторальності з жанровою природою комедії та роману, а

також характер репрезентації пасторального начала в конкретних творах. До них варто віднести праці ІТКуллена [18], ПМарінелли [15], Г.Купер [17].

У першій половині ХХ століття уявлення про пастораль піддалися істотному перегляду. Зусиллями багатьох дослідників негативне відношення до пасторалі було поступово подолане, а у 1978 році Г.Купер розпочала свою монографію про середньовічну пастораль зауваженням: «Ідея пасторалі більше не потребує реабілітації; визнання її символічного багатства прийшло на зміну загальноприйнятому осудові пасторалі як жанру штучного й ескапістського, який так довго заважав оцінити її гідність і який, у будь-якому разі, стосувався лише незначної частини всієї традиції» [17, с.і']. Саме монографія Г.Купер стала переломним моментом у відношенні до пасторалі як літературного явища.

Російська вчена Н.Т.Пахсар'ян диференціює різні типи пасторалі й висвітлює її взаємодію з іншими літературознавчими поняттями, такими як утопія й міф. Авторка наголошує на тому, що поняття пасторалі використовується в його жанровому визначенні (наприклад, пасторальний роман), однак міф та утопія беруться в даному випадку як якісь умонастрої, у свою чергу формуючі наративні «модальності», здатні ввійти в структуру тих або інших жанрів [2, с.12].

Таким чином, підсумовуючи огляд пасторалезнавчих праць 60 - 80-х років ХХ століття, можна констатувати помітну переорієнтацію наукового інтересу з дослідження генези пасторалістики, яке уможливило створення цілісної панорами, на поетологічний аналіз, націлений на з'ясування а трибутів і модусів тих жанрів, які містять пасторальну семантику.

Наукова тенденція до теоретизації пасторалезнавчого дискурсу значно посилилася в третій період, який розпочався в 80-і роки. Він позначений явним поглибленням теоретичності та посиленням міждисциплінарних паралелей (зокрема, частими є апеляції до інших видів мистецтва, залучення наукового досвіду культурології, філософії тощо). У роботах 80-х років ХХ - початку ХХІ століть інтерес до пасторалі зумовлювався декількома факторами. По-перше, увага до пасторалі в цей період виникла не без впливу всезростаючого інтересу нашої епохи до екологічних піюблем: адже традиційна репутація пасторальної групи жанрів, створена позитивістським літературознавством, тлумачить їх як твори, які протиставляють цивілізацію та природу й прославляють останню [6, с.4 - 8; 19, с.4; 11, с.37 - 42].

По-друге, як слушно наголошують у своїй роботі вітчизняні вчені Л.Я.Потьомкіна, Н.Т.Пахсар'ян, Л.Р.Шкіфорова «першочергову роль зіграла пильна увага сучасної науки до проблем літератури Відродження, одним з репрезентативних жанрів прози якого є західноєвропейська романна пастораль XV-XVI століть, усвідомлення недостатньої її вивченості, тим більше що досвід цього жанру так мало привертає увагу фахівців з теорії роману» [20, с.61].

Третім чинником, що інтенсифікує пасторалезнавчий дискурс останніх десятиліть правомірно вважати те, що в літературі постмодернізму, яка тяжіє до ігрового переосмислення художніх форм попередніх епох, все частіше

з'являються пасторальні топоси і мотиви, щоправда у дещо модифікованому вигляді («*Чарівна гора*» (1924) Т.Манна, «*Снігова країна*» (1948) Я.Кавабата, «*Шум прибою*» (1954) КХМісіма, «*Волхв*» (1965) Д.Фаулза, «*Приємне і благе*» (1968) А.Мердох).

Цікавими і досить продуктивними в аспекті дослідження трансформації пасторального начала в літературі XVI-XVII століть є історико-літературні розвідки, присвячені аналізу поетики ренесансних та барокових романів Ф.Сідні (Л.Р.Нікіфорова), Т.Лоджа (Н.М.Торкут), д'Юрфе (Л.Я.Потьомкіна), Ж.де Лафонтена (Г.М.Єрмоленко). Для англійської моделі ренесансної романної пасторалі характерним є поєднання любовної та морально-етичної тематики з соціально-політичними мотивами та ідеалами тираноборства.

Безперечним залишається факт, що дотепер аналітичне прочитання пасторалі не вичерпало всієї глибини її культурного змісту. Підтвердженням цьому може частково слугувати досвід вивчення пасторальних жанрів у літературі, накопичений у зарубіжному літературознавстві останніх десятиліть. До робіт цього періоду можна віднести праці таких літературознавців як П.Альперс, С.Снайдер, А.Паттерсон, Д.Розенберг, Ф.Гарбер, Р.Маллет, які є вагомим внеском у вивчення й популяризацію пасторальних жанрів [21; 22; 23; 24; 25; 26].

Знайомство з науковими працями зарубіжних та вітчизняних дослідників, у яких досліджується поетика пасторалі, дає підстави стверджувати, що в новітньому пасторалезнавчому дискурсі доволі рельєфно проступають такі конституенти як дослідження теоретичних аспектів пасторалі, вивчення історії пасторальних жанрів і окремих творів, а також культурологічне осмислення пасторальних культурних практик. Перший з виокремлених конституентів дозволяє сформулювати певні уявлення про такі теоретичні аспекти як визначення поняття «пастораль» та його кореляція з суміжними чи синонімічними термінами, атрибути й модуси пасторалі, жанрова парадигма пасторалі

Підсумовуючи досвід попередників, накопичений у сфері літературознавчого вивчення пасторалі, можна виділити жанрові характеристики й домінуючі історичні моделі її функціонування в культурному просторі західної цивілізації. Пастораль визначається цілісним образом пасторального світу, який знаходиться в її ґрунті, що протиставлений світу антипасторальному. Ця антитеза в окремих пасторальних текстах конкретизується в ряді таких бінарних опозицій як: місто - сільська місцевість (гай, замиська вілла, сільська садиба), штучне - природне життя, цивілізація - природа, натовп - усамітнення, хвилювання - спокій, важка праця - споглядальне дозвілля, ненависть - любов, ворожнеча - дружба, складність - простота, хаос - гармонія. Серед ключових характеристик жанру варто виділити атрибути (основні риси, обов'язкові для всіх пасторальних модифікацій) і модуси пасторалі (периферійні риси, які актуалізуються внаслідок певних соціокультурних, естетичних, психологічних факторів).

Атрибути пасторалі правомірно вважати ключові жанроутворюючі ознаки, такі як, особливий хронотоп - (*locus amoenus*) «приємне місце» і специфічне коло персонажів (пастухи, пастушки, *pastor bonus* - вчитель мудрості). Класична сцена, на якій розігрується пасторальне дійство, - так зване «приємне місце». Пасторальний світ у більшості художніх текстів даного типу стереотипізований. Це - міфологічна країна пастухів «блаженна» Аркадія, оспівана ще в еклогах Вергілія. Виступаючи своєрідним антиподом, так званому «великому світу», тобто світу цивілізації, він репрезентується як «благе місце», що дає людині можливість зрадитися філософським а о етико-психологічним міркуванням, спогляданню природних красот і гармонічних ландшафтів. Цікаво, що на портретних полотнах ренесансних майстрів (Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Джорджоне, Тиціан) цей тип природного ландшафту становить тло або задній план, у який як у своєрідну рамку вписані особа або фігура по-ренесансному натхненної й піднесеної людини.

Модусами пасторалі можна назвати ті несталі величини, які в різні епохи відігравали важливу роль у творі. На наш погляд, до пасторальних модусів можна віднести позачасовість того, що відбувається у творі, пісенні двобої, плачі із приводу нещасливого кохання, т.д. На осі часу пастораль характеризується протиставленням негативно оцінюваного сьогодення ідеальному минулому («Золотому віку»), або ж історичному часу - часу природному (його ідеальне втілення - пекучий літній полудень), а також - щасливій «зупиненій миті», позачасовості, своєрідній пасторальній «в'язності».

Той факт, що пастораль істотно вплинула на розвиток багатьох літературних жанрів, а в певні епохи навіть сформувала власну традицію (пасторальна традиція античності, пасторальна традиція Ренесансу) дає підставу говорити про масштабність феномена, а можливо, зараховувати його до ряду таких явищ як міф, притча, історична література. Це свідчить про те, що науковий інтерес до пасторальності є цілком закономірним. Наявність достатнього дослідницького поля (художніх текстів, у яких тією чи іншою мірою є присутньою пасторальність), часта реактуалізація пасторальних топосів і культурних кодів у літературі модернізму й постмодернізму, поява нових методологічних підходів, які розширюють діапазон дослідницьких стратегій - все це дає підставу припускати, що сучасний літературознавчий дискурс про пастораль може бути захоплюючим і результативним.

Література

1. Зыкова Е.П. Пастораль в английской литературе XVIII века. - М.: Наследие, 1999.
2. Пахсарьян Н.Т. Миф, пастораль, утопия: к вопросу о дифференциации и взаимодействии, литературоведческих понятий. // Миф. Пастораль. Утопия. Литература в системе культуры: материалы научного межрегионального семинара. Сборник научных трудов. М.: МГОПУ, 1998.

3. Хейзинга И. Осень Средневековья: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах. – М.: Наука, 1988.
4. Хейзинга И. Homo Ludens; Статьи по истории культуры. М.: Прогресс - Традиция, 1997.
5. Баткин Л.М. Итальянское Возрождение: проблемы и люди. - М.: РГГУ 1995.
6. Greg W.W. Pastoral Poetry and Pastoral Drama. London, 1906.
7. Cory H. The Golden Age of the Spenserian Pastoral, PMLA, XXV, 1910.
8. Johnes W. The Pastourelle. Cambridge, Mass., 1931.
9. Harrison T. The Pastoral Elegy, Austin, Texas, 1939.
10. Empson W. Some Versions of Pastoral. London, 1950.-С.23.
11. Kermode F. English Pastoral Poetry from the Beginnings to Marvell, London, 1952.
12. Congleton J.E. Theories of Pastoral Poetry in England: 1684-1789. - University of Florida Press, 1952. - IX, 355p.
13. Poggioli R. The Oaten Flute. Harvard Library Bulletin, XI, 1957.
14. Henninger S. The Renaissance Perversion of Pastoral//Journal of the History of Ideas -1961 -Vol. 22 -P. 254-261
15. Marinelli P. Pastoral. The Critical Idiom. - London, 1971.
16. Grant W. Neo-Latin Literature and the Pastoral. - The University of North Carolina Press. Chapel Hill, 1965
17. Cooper H. Pastoral. Medieval into Renaissance. Rowman and Littlefield, 1978.
18. Cullen P. Spenser Marvell, and Renaissance Pastoral - Cambridge (Mass.) Harvard UP. 1970.
19. Tayler E.W. Nature and Art in Renaissance Literature. NY, 1974.
20. Потемкина Л.Я., Пахсарьян Н.Т., Никифорова Л.Р. «Диана» Монтемайора в свете современной теории пасторального романа. Сервантесовские чтения. М.: Наука, 1988.
21. Alpers P. What is Pastoral? - The University of Chicago Press. Chicago&London. 1996.
22. Snyder S. Pastoral Process. Spenser, Marvell, Milton. - Stanford UP, Stanford, California, 1998.
23. Paterson A. Pastoral and Ideology. Virgil to Valerius. - Clarendon Press, Oxford, 1988.
24. Rosenberg D. Oaten Reeds and Trumpets. Pastoral and Epic ar Virgil, Spenser and Milton. - Lewisburg. BucknellUP. London & Toronto: Fssociated UP, 1981.
25. Garber F. Pastoral Spaces. Texas Studies in Literature and Language. - 1988. Vol.30-No.3.
26. Mallet R. Spenser, Milton and Renaissance Pastoral. - Lewisburg, 1981

Анотація

М.А.Щербина «Пасторалезнавчий дискурс: зародження, основні етапи розвитку та здобутки»

Об'єктом уваги в статті є пасторалезнавчий дискурс у західноєвропейській ренесансній літературі. У статті простежується пасторалезнавчий дискурс, починаючи з античної літератури й закінчуючи літературою ХХ століття. Автор статті виділяє та диференціює ключові характеристики пасторального жанру, зауважує, що історія становлення й розвитку пасторалі багата оригінальними художніми здобутками й естетичними відкриттями.

Ключові слова: пастораль, пасторальна традиція, міфологічний мотив, алюзії, ремінісценції, *locus amoenus*, художній феномен.

Аннотация

М.А.Щербина «Пасторалеведческий дискурс: зарождение, основные этапы развития и достижения»

Объектом внимания в статье есть пасторалеведческий дискурс в западноевропейской ренессансной литературе. В статье прослеживается история пасторалеведческого дискурса, начиная с античной литературы и заканчивая литературой ХХ столетия. Автор статьи выделяет и дифференцирует характеристики ключевых характеристик пасторального жанра, акцентирует внимание на том факте, что история становления и развития пасторали богатая оригинальными художественными достижениями и эстетичными открытиями.

Ключевые слова: пастораль, пасторальная традиция, мифологический мотив, аллюзии, реминисценции, *locus amoenus*, художественный феномен.

Summary

M. Scherbina "Pastoral discourse: formation, fundamental stages of development and achievements"

The article deals with the pastoral discourse in West European Renaissance literature. The historical foreshortening of pastoral from the ancient literature to the XX century literature is traced in the article. The author of the article extracts and gives the definition to the key characteristics of pastoral. The author emphasizes the history of formation and progress of pastoral riches in original works of art and aesthetic disclosure.

Key words: pastoral, pastoral tradition, mythological motive, allusion, reminiscence, *locus amoenus*, artistic phenomenon.